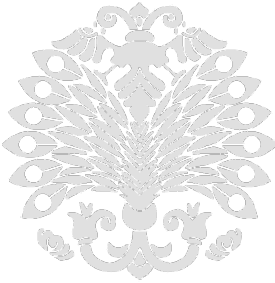

Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayiplere Yönelik Politikası Kapsamında Ankara-Havana Siyasi İlişkilerinin Analizi

Analysis of Ankara-Havana Political Relations in the Context of Türkiye's Policy Towards Latin America and the Caribbean

Kübra ÖZYUVALI

Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Erzurum, Türkiye

Öz

Türkiye ile Küba arasındaki ilişkiler Osmanlı Devleti dönemindeki göçlere dayanmakta olup uzun bir süre taraflar arasında ilerleme kaydedilememiştir. İki ülke arasındaki siyasi ilişkiler 1952 yılında başlamış olsa da coğrafi konumun uzaklığı ve dış politika anlayışlarındaki farklılıklar nedeniyle sınırlı düzeyde kalmıştır. Akabinde 1962 Küba Füze Krizi'nin yaşanması iki ülke arasındaki ilişkilerin ilerlemesini engellemiştir. 1995 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in bölgedeki bazı ülkeleri (Arjantin, Brezilya, Şili) ziyaret etmesi ile Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planı'nın (1998) Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanarak kabul edilmesi ilişkilerde önemli bir adım olmuştur. 2006 yılına gelindiğinde ise 1998 tarihli Eylem Planı güncellenerek "2006 Eylem Planı" olarak yeniden kabul edilmiştir. Türkiye genel olarak Latin Amerika, özel olarak Küba ile ilişkilerini geliştirmeyi dış politika stratejilerinden biri olarak belirlemiştir. Son yıllarda Ankara- Havana ilişkileri üst düzey ziyaretler ve ikili anlaşmalar ile geliştirip güçlendirilmeye devam etmektedir. Bu çalışmada iki ülke arasında ilişkilerin kurulmasını güçleştiren faktörler ve günümüzde atılan karşılıklı adımlar analiz edilmektedir. Siyasi ilişkilerin yanı sıra bölgesel-küresel örgütler ve kamu diplomasisi yapan kuruluşlar aracılığıyla sağlanan temaslar ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küba, Latin Amerika, Siyasi İlişkiler, Castro Rejimi, Türkiye

ABSTRACT

Relations between Türkiye and Cuba date back to the migrations during the Ottoman Empire and for a long time there was no progress between the parties. Although political relations between the two countries started in 1952, they remained limited due to the geographical distance and differences in foreign policy approaches. Subsequently, the Cuban Missile Crisis of 1962 hindered the progress of relations between the two countries. In 1995, the visit of then President Süleyman Demirel to some countries in the region (Argentina, Brazil, Chile) and the adoption of the Latin American and Caribbean Action Plan (1998) by the Turkish Ministry of Foreign Affairs was an important step in relations. In 2006, the 1998 Action Plan was updated and re-adopted as the "2006 Action Plan". Türkiye has identified improving its relations with Latin America in general and Cuba in particular as one of its foreign policy strategies. In recent years, Ankara-Havana relations have been developed and strengthened through high-level visits and bilateral agreements. This study analyzes the factors that made it difficult to establish relations between the two countries and the mutual steps taken today. In addition to political relations, contacts through regional-global organizations and public diplomacy institutions are discussed.

Keywords: Cuba, Latin America, Political Relations, The Castro Regime, Türkiye

(Bu makale Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler tezli yüksek lisans programı kapsamında sunulan seminerin genişletilmiş halidir.)

Geliş Tarihi/Received 06.03.2024
Kabul Tarihi/Accepted 25.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2024

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
Kübra ÖZYUVALI
E-mail: kubraozyuvali25@gmail.com

Cite this article

Özyuvalı, K. (2024). Analysis of Ankara-Havana Political Relations in the Context of Türkiye's Policy Towards Latin America and the Caribbean. *Journal of International Relations Studies*, 4(1), 1-17.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Latin Amerika ve Karayipler uzun süre boyunca sömürge altında kalmış olup bu süreç modern dönemin (Bölgenin adı, siyasi kültürü ve dış politikası gibi unsurlar) şekillenmesinde etkili olmuştur. Genel olarak İspanyol hâkimiyetinin söz konusu olduğu bu coğrafyada Brezilya ise uzun bir süre Portekiz sömürgesi olarak varlığını devam ettirmiştir. Bölgede ulusçuluk ideasının güçlenmesiyle birlikte bağımsızlık mücadeleleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu mücadelelerde ön plana çıkan isimlerden Simon Bolivar ve Francisco De Miranda'nın katkıları Latin Amerika ve Karayipler'in bağımsızlığında önemli bir yere sahip olmuştur. Bağımsızlığın elde edilmesini müteakip bölgeye yönelik göçler başlamıştır. Bu durum ise bahsi ecen coğrafyada yaşanan karışıklığın derinleşmesine neden olmuştur.

Genel olarak Latin Amerika ve Karayipler, özel olarak ise Küba ile Türkiye'nin ilk temasları XIX. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle bölgeye gerçekleşen göçlerle başlamıştır. Fakat bu göçler tarafları olumsuz etkilediğinden bu konuda karşılıklı tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Akabinde ise bölge ülkeleri ve Küba ile ilişkilerin kurulabilmesi noktasında çeşitli adımlar atılmışsa da uzun bir süre bu konuda önemli bir gelişme yaşanmamıştır. Küba ile diplomatik ilişkiler 1947 yılında adanın Meksika Büyükelçiliğine akredite edilmesi üzerine kurulmuş olup 1952 yılında siyasi ilişkilerin resmî olarak başladığına dair açıklama yapılmıştır. Fakat karşılıklı ilişkiler noktasında her iki adım da kâğıt üzerinde kalmıştır.

1995 yılında dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Latin Amerika ülkelerinden Arjantin, Brezilya ve Şili'yi ziyaret etmiştir. 1996 yılına gelindiğinde dönemin Küba Devlet Başkanı Fidel Castro HABITAT-II zirvesine katılmak için Türkiye'ye ziyarette bulunmuş ve bu gelişmelerin üzerinden çok da uzun bir süre geçmeden 1998 tarihli Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planı hazırlanarak kabul edilmiştir. Akabinde ise bu plan "2006 Eylem Planı" şeklinde güncellenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, hem Latin Amerika hem de Küba ile ilişkilerini geliştirmeyi dış politika öncelikleri arasına eklemiştir. Türkiye, bölge ülkelerinden olan Küba ile ilişkilerin geliştirilmesine ise özel bir önem vermiştir.

Bu çalışmada Türkiye'nin makro boyutta Latin Amerika ve Karayiplere yönelik politikası; mikro boyutta ise Ankara-Havana siyasi ilişkileri iç içe bir şekilde bilimsel bir perspektiften ele alınmıştır. Özellikle Türkiye-Küba ilişkileri konusunda yakın tarihe dair çalışma sayısı sınırlı olduğundan bölge hakkında giriş niteliğinde katkı sunulması hedeflenmiştir.

Latin Amerika ve Karayipler Hakkında Genel Bilgi

Tablo 1.			
<i>Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri</i>			
Antigua Barbuda	Dominika	Jamaika	Peru
Arjantin	Ekvator Cumhuriyeti	Kolombiya	Saint Kitts ve Nevis
Bahamalar	El Salvador	Kosta Rika	Saint Lucia
Barbados	Grenada	Küba	Saint Vincent ve Grenadinler
Belize	Guatemala	Meksika	Surinam
Bolivya	Guyana	Nikaragua	Şili
Brezilya	Haiti	Panama	Trinidad ve Tobago
Dominik Cumhuriyeti	Honduras	Paraguay	Uruguay
Venezuela			

Kaynak: The World Factbook, 2023a, The World Factbook, 2023b

Latin Amerika ve Karayipler, Batı Yarımkürenin İspanyolca konuşan bölgelerini ve Brezilya'yı (Portekizce) kapsamaktadır. Latin Amerika ve Güney Amerika tabirleri ise birbirlerinden farklı anlamlar taşımaktadırlar. Latin Amerika ve Karayipler, uzunca bir süre İspanya ve Portekiz idaresinde kaldığından ve Güney Amerika ise coğrafi açıdan Amerika kıtasının güneyinde yer aldığından bu isimlerle adlandırılmışlardır. Güney Amerika; kuzey ve kuzeybatısı Karayip Denizi, kuzeydoğusu, doğusu, güneydoğusu Atlantik Okyanusu ve batısı Pasifik Okyanusu olan alanda yer almaktadır. Latin Amerika ve Karayipler, Amerika kıtasının güneyinde yer aldığından Güney Amerika'nın kapsamında yer almaktadır. Tablo 1'de belirtilen Latin Amerika ve Karayipler ülkelerinde Hispanik kültür hâkim olmakla birlikte bölgede ana dil olarak İspanyolca ve Portekizce dilleri ön plana çıkmaktadır. Bu bölgenin karakteristik özelliklerinden birisi de Katolik mezhebinin bölge halkı tarafından yaygın bir şekilde benimsenmesidir (Chasteen, 2012, s. 147; Encyclopedia Britannica, 2024).

Kristof Kolomb ve akabinde Amerigo Vespucci Amerika kıtasına ulaşmadan önce bölgede Aztek, Maya, İnka medeniyetlerinin hâkimiyeti söz konusuydu. Amerika kıtasına Avrupa'dan gelen topluluklar, bu medeniyetlerin maddi ve manevi miraslarını (dinî inançları, coğrafi yapıları, nüfusu ve dilleri) imha ettikleri gibi kendi kültürel kodlarına uygun yeni binalar ve mimari eserler de oluşturmuşlardır (Ferro, 2002, s.27-75; Yazar, 2013, s.391-395).

İspanya ve Portekiz bandıralı gemiler, zengin kaynaklara sahip olduğunu tespit ettikleri Latin Amerika topraklarına ilgi duymuşlardır. Bu motivasyon, kayda değer sayıda kişinin (İspanyollar, Portekizliler, İngilizler, Hollandalılar, İtalyanlar vb.) Avrupa'dan yeni kıtaya göçünü hızlandırmıştır. Örneğin; Latin Amerika'ya yerleşen ilk İspanyol grup, bölgeyi New Spain (Meksika, Orta Amerika, Karayipler ve Güney Amerika'nın büyük bir kısmı) ve New Granada (Kolombiya) şeklinde yeniden düzenlemiştir. Dört ayrı valiliğe bölünmüş olan bölgedeki yönetimler, halkı genellikle şeker kamışı üretimi ve maden ticareti konularında teşvik etmişlerdir. Bu dönemde tarım alanında çalışan kişi sayısının azlığı, kıtaya Afrikalı kölelerin getirilmesini de kaçınılmaz kılmıştır (Chasteen, 2012, s. 64).

Latin Amerika bölgesinin kaderini etkileyen olayların başında Fransız İhtilali de yer almaktadır. Şöyle ki, Francisco de Miranda (1750-1816) ulusçuluk duygusuyla hareket edip Venezuela'nın bağımsızlığını kazanabilmesi için önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Bağımsızlık hareketinin diğer önemli isimlerinden biri de Simon Bolivar'dır. Bolivar ile birlikte hareket eden Miranda 1812'de İspanyollara esir düşmüş olup 1816 yılında ise hapisanede hayatını kaybetmiştir (Armaoğlu, 1997, s. 696-697).

Bu gelişmeler yaşanırken Fransa İmparatoru Napolyon Bonapart, 1808 yılında İspanya'yı işgal etmiştir. İşgalden hemen sonra İspanya krallığına Bonapart'ın kardeşi Joseph getirilmiştir. Fakat bu yeni gelişme halk tarafından hoş karşılanmadığından bağımsızlık hareketlerinin güç kazanması kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamda Venezuela kısa süreli de olsa bağımsız bir devlet statüsüne ulaşmıştır. Ancak yeniden güç odağı haline gelen İspanya, iç karışıklıktan istifade edip Venezuela'nın bağımsızlığına son vermiştir. Venezuela ve diğer bölge ülkeleri İspanya'ya karşı bağımsızlık mücadelelerine devam etmişlerdir (Armaoğlu, 1997, s. 698-700).

ABD-İspanya Savaşı (1898) sonrasında Latin Amerika'da İspanya'nın nüfuzu kırılmış olup bölgede Amerikan etkisi kendini hissettirmeye başlamıştır. ABD, bölgede kendi ulusal çıkarlarına hizmet edecek şekilde Monroe Doktrinini genişletip kıta politikası haline getirmiştir. Örneğin, ABD, İspanya ile 1898'de imzaladığı antlaşma neticesinde Filipinler, Guam Adası ve Porto Riko'ya sahip olurken, Küba'nın da bağımsızlığını sağlamıştır (Armaoğlu, 1997, s. 708-736). Ancak ABD, panamerikanizm (Amerikan Birliği) ideası doğrultusunda Latin Amerika ve Karayipler'i kendi ulusal çıkarlarını da dikkate alarak şekillendirmeye çalışırken, bazı devletlerle/ideolojilerle (Küba-Nikaragua-Venezuela-Honduras vb.) çeşitli dönemlerde sorunlar yaşayabilmiştir. ABD ile bölge ülkeleri arasında yaşanan sorunlar üçüncü ülkelerin de siyasi ilişkilerine olumsuz etkide bulunmuştur (Navarro, 2015, s. 67-100; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022a).

Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayiplere Yönelik Politikası (1995-2023)

XIX. yüzyıla dayanan Latin Amerika ve Karayipler bölgesi ile ilişkiler, Osmanlı Devleti döneminde bölgeye gerçekleşen göçlerle başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Latin Amerika coğrafyasında ilk diplomatik ilişkiler Şili ile kurulmuştur. Türkiye'nin bölgede bulunan otuz üç ülkeden bazılarıyla (Arjantin, Brezilya, Kolombiya, Küba, Meksika vb.) siyasi ilişkileri erken başlamışsa da bir kısım ülke ile (Bolivya, Belize, Dominik Cumhuriyeti, Grenada, El Salvador vb.) coğrafi konumun uzaklığı ve dış politika anlayışlarının farklılığı nedeniyle ilişkiler sınırlı düzeyde kalmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022b).

Arjantin Devlet Başkanı Carlos Menem'in 1992 yılında gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti, ülkemizin Latin Amerika ile ilişkilerine ivme kazandırmıştır. Bu ziyaretin ardından dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 1995 yılında Latin Amerika ve Karayipler bölge ülkelerine gerçekleştirdiği ziyaretler ise ilişkileri pekiştirir nitelikte olmuştur. Bahsi geçen gelişmeler taraflar arasında dönüm noktası niteliği taşıırken aynı zamanda karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesine yönelik istekliliğin de etkisiyle 1998 yılında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planını hazırlayıp uygulamaya koymuştur. Bu doğrultuda taraflar arasında öncelikli olarak ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amaçlanmış olup on sekiz bölge ülkesiyle (Arjantin, Bolivya, Brezilya, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Guatemala, Guyana, Honduras, Jamaika, Kolombiya, Küba, Meksika, Nikaragua, Paraguay, Peru, Şili, Uruguay ve Venezuela) bahsi geçen alanlarda antlaşmalar imzalanıp Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) için hukuki alt yapı oluşturulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022b; Kaya, 2023, s. 363).

Türkiye, 1998 tarihli Eylem Planı sonrasında bölgedeki oluşumlara dâhil olunması, ikili antlaşmaların tamamlanması, ticari ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi, bürokratik süreçlerin hızlandırılması ve yatırım projelerinin başlatılması yönünde hedefler üzerine adımlar atmaya başlamıştır. Bölge ülkeleriyle 1989-1998 yılları arasında ilişkiler çok boyutlu dış politika kapsamında geliştirilirken, 1998-2006 döneminde ise taraflar arasında oluşturulabilecek fırsatlar planlanıp hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda bölge ülkeleriyle ilişkilerin çeşitlendirilip güçlendirilebilmesi için taraflarla etkileşimi artırabilecek kuruluşlarla da

bağlantılar kurulmuştur (Demirtürk, 2020, s. 186-199). Bu kapsamda ilerleyen yıllarda bölge ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilebilmesi için taraflarla etkileşimi artıracak kuruluşlarla daha sık bağlantı kurulmuştur. Türkiye bazı bölgesel örgütlere gönüllü katkıda bulunurken, bir kısım kuruluşu ise gözlemci üye statüsünde destek vermektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022c).

Tablo 2.

Latin Amerika ve Karayipler Ülkelerinin Bağlı Olduğu Kuruluşlar ve Türkiye'nin Bu Örgütlerdeki Statüsü

Örgüt/Kuruluş	Amacı	Türkiye'nin Statüsü
BM Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu (ECLAC/CEPAL) 25 Şubat 1948	Bölgenin kalkınmasında etkili olan projeleri koordine etmek ve bölge ülkelerinin hem kendi aralarında hem de diğer ülkelerle iktisadi ilişkilerini güçlendirmek	Üye 25 Temmuz 2017
Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) 13 Aralık 1951	Barış, istikrar ve güvenliğin tesisiyle evrensel ilke ve değerlerin yerleşmesini sağlamak	Daimî Gözlemci Üye 16 Eylül 1998
Latin Amerika ve Karayipler Parlamentosu (PARLATINO)	Latin Amerika'nın entegrasyon sürecini hızlandırmak ve derinlik kazandırmak	Gözlemci Üye 2021
And Topluluğu (CAN) 26 Mayıs 1969	Güney Amerika ülkeleri arasında sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkiler üzerinden iş birliğini artırmak	Gözlemci Üye 29 Ağustos 2022
Karayipler Topluluğu (CARICOM) 4 Temmuz 1973	Üye ülkeler arasında ekonomik entegrasyonu ve iş birliğini sağlamak	Gönüllü katkıda bulunmakla beraber istişare mekanizması mevcuttur.
Doğu Karayip Devletleri Teşkilatı (OECS) 19 Haziran 1981	Doğu Karayipler bölgesinde insan haklarının korunmasını, uyumu, bütünleşmeyi ve iyi yönetişimi teşvik etmek	Gözlemci üye başvurusu yapma kararı alınmıştır.
And Parlamentosu (PARLANDINO) 1984	And Dağları bölgesinde bulunan ülkelerin entegrasyonunu sağlamak	Gözlemci Üye 2019
Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR) 26 Mart 1991	Üyeler arasında serbest ticaret, gümrük birliği ve ortak pazar hedeflerini sağlamak	İstişare mekanizması mevcuttur.
Orta Amerika Entegrasyon Sistemi (SICA) 1 Şubat 1993	Üye ülkeler arasında bölgesel entegrasyonu sağlamak ve kalkınmaya katkıda bulunacak faaliyetler yürütmek	Bölge Dışı Gözlemci Üye 16 Aralık 2014
Karayip Devletleri Birliği (ACS) 24 Temmuz 1994	Tüm Karayip ülkeleri arasında istişareler yapılmasını, iş birliğini ve uyumu teşvik etmek	Gözlemci Üye 2000
Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu (CELAC) 23 Şubat 2010	Üye ülkeler arasında sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda bütünleşme sağlamak	İstişare mekanizması mevcuttur.
Pasifik İttifakı 28 Nisan 2011	Ekonomik ve bölgesel entegrasyonu sağlamak	Gözlemci Üye 2013

Kaynak: (Anadolu Ajansı, 2017; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022c; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022d; TBMM, 2022).

Öte yandan Türkiye, bölge ülkeleriyle çok yönlü ve aktif dış politika uygulama sürecinin hızlandırılabilmesi adına 1998 tarihli Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planı'nı 2006 yılında güncelleyerek "Eylem Planı 2006" olarak kabul etmiştir. Türkiye Latin Amerika ve Karayipler bölgesine verdiği özel önemi gösterebilmek adına 2006 yılını Latin Amerika ve Karayipler yılı olarak ilan etmiştir. Örneğin; 5-11 Haziran 2006 tarihleri arasında Türkiye'de Latin Amerika kültürünü yansıtan çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Bu adımlar neticesinde taraflar arasında çeşitli alanlarda üst düzey görüşme trafiği arttığı gibi diplomatik temsilciliklerin sayısı ve temsil düzeyi geliştirilmiştir. Ayrıca tarafların birbirlerini yakından tanımalarının etkisiyle 2006-2012 yılları arasında ilişkilerin daha da geliştirilebilmesi için Stratejik Planlama Dönemine geçilmiştir (TASAM, 2016).

Tablo 3.*Büyükelçiliklere Akredite Edilen Ülkeler*

Santo Domingo Büyükelçiliği (Dominik Cumhuriyeti)	Port of Spain Büyükelçiliği (Trinidad ve Tobago)	Havana Büyükelçiliği (Küba)	Guatemala Büyükelçiliği (Guatemala)	San Jose Büyükelçiliği (Kosta Rika)
Antigua ve Barbuda	Surinam	Bahamalar	Belize	Nikaragua
Dominika	Saint Lucia	Jamaika	El Salvador	
Haiti	Saint Vincent ve Grenadinler		Honduras	
Saint Kitts ve Nevis	Guyana			
	Barbados			
	Grenada			

Kaynak: (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022e).

Türkiye ile Latin Amerika ve Karayipler bölge ülkeleri arasında ilişkilerin geliştirilmesi adına kuruluşların faaliyetleri de büyük önem teşkil etmektedir. Türkiye; Dış Ekonomik İlişkiler Konseyi (DEİK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ve Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Merkezi (LAMER) gibi kuruluşlar üzerinden bölge ülkeleriyle ilişkilerini yumuşak güç ve kamu diplomasisi modeli üzerinden geliştirmeye çalışmaktadır (Kılıçoğlu & Yılmaz, 2017; LAMER, 2023).

Latin Amerika ve Karayipler ile Türkiye'deki kuruluşlar arasındaki etkileşimler neticesinde birçok faaliyet ve ilişkileri geliştirme adımları kamu diplomasisi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye ve bölge ülkeleri, DEİK aracılığıyla ikili anlaşmalar imzalamış olup iş konseyleri üzerinden iktisadi ve ticari ilişkileri güçlendirmeye çalışmışlardır (DEİK, 2023a). TOBB, ticaret hacminin artırılmasında rol oynarken TMV ise Türk dilini ve kültürünü tanıtmaya çabası içerisine girmiştir (TOBB, 2023; TMV, 2023).

Latin Amerika ve Karayipler bölgesi ülkeleriyle TİKA arasında sağlık, tarım ve ticaret alanlarında ne gibi çalışmalar yapılacağı istişare edilmiştir. Örneğin; 2012 yılında Latin Amerika Çalışmaları ve Uygulama Merkezi ile iş birliği yapılarak Latin Amerika Çalıştayı düzenlenmiştir. Bununla birlikte bölge ülkeleriyle mutabakat zabitleri imzalanmış, çiftçilere yardım destekleri sağlanmış ve ofisler açılarak nitelikli projeler üretilmiştir (TİKA, 2023a). Diğer bir kuruluş olan YEE ise kültür, sanat, edebiyat, bilim ve dil öğretimi konularında bahsi geçen ülkelerde faaliyetlerini sürdürülebilir hale getirmiştir (YEE, 2018).

Türkiye, deprem diplomasisi kapsamında 14 Ağustos 2021 tarihinde Haiti'de gerçekleşen depreme AFAD Başkanlığı tarafından hazırlanan insani yardım malzemelerini göndermiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022f). 6 Şubat 2023'te yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler nedeniyle de 10 Şubat'ta Arjantin Ulusal Güvenlik Bakanlığı yaptığı açıklamasında Türkiye'ye yirmi sekiz kişilik Arama Kurtarma Ekibi göndereceğini ve bu ekibin Adana'da on gün kalacağını belirtmiştir (Anadolu Ajansı, 2023a). Brezilya'da ise Rio de Janeiro kentindeki Kurtarıcı İsa heykeli, Türkiye ve Suriye'de enkazda hayatını kaybedenler anısına bu ülkelerin bayrakları ile aydınlatılmıştır (Anadolu Ajansı, 2023b). Asrın Felaketi olarak nitelendirilen Kahramanmaraş merkezli depremden dolayı üzüntülerini ve destek mesajlarını bölge ülkelerinden Brezilya, Venezuela, Ekvator, Küba, Meksika, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti, Arjantin, Şili, Bolivya, Peru ve Kosta Rika iletilmiştir (Anadolu Ajansı, 2023c). Dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ise ülkelerin destek, başsağlığı ve üzüntü duyduklarını içeren mesajlarına ve arama kurtarma faaliyetlerine katılan ülkelere teşekkür ederek yanıt vermiştir (Anadolu Ajansı, 2023d). Bu süreç incelendiğinde; Türkiye ile bölge ülkeleri arasında karşılıklı insani yardımların yapıldığı göze çarpmaktadır.

Küba Hakkında Genel Bilgi

Küba, 1600 irili ufaklı adadan oluşan bir takımada olmakla birlikte bunlardan en önemlisi Gençlik Adası'dır. Küba takımadası, Karayip Deniz'inde ve Meksika Körfezi'nin girişinde olması münasebetiyle Körfez'in anahtarı şeklinde de adlandırılmaktadır. Küba'ya komşu ülkeler doğuda Haiti ve Dominik Cumhuriyeti (77 km), batıda Meksika (210 km), kuzeyde ABD ile Florida Yarımadası (180 km) ve güneyde Jamaika'dır (140 km). Takımadanın yüzölçümü yaklaşık olarak 111.000 km² olmakla birlikte

görüntüsü timsahı anımsatmaktadır (Navarro, 2015, s. 19).

Küba, sosyalist devlet yapısı ile on dört eyalet ve yüz altmış dokuz belediyeye ayrılmış bir şekilde yönetilmektedir. 2023 tahmini verilerine göre ülke nüfusu 10.985.974 kişiden oluşuyorken bunların büyük kısmı kentlerde yaşamaktadır. Nüfusun %64,1'ini Beyazlar, %26,6'sını Melezler, %9,3'ünü ise Siyahiler oluşturmaktadır. Nüfus yoğunluğu bakımından en kalabalık kenti Başkent Havana'dır (2023 verilerine göre 2 milyon 149 bin). Ülkede resmî dil olarak İspanyolca konuşulmaktadır. Nüfusun %58,9'luk kısmı ise Hristiyanlık dinini benimsemektedir (The World Factbook-CIA, 2023c).

Küba'ya, XV. yüzyılın sonunda Avrupalılar ulaşmış ve Kristof Kolomb adayı "insan gözünün görüp görebileceği en güzel yer" ifadesi ile tasvir etmiştir. Fakat bu görkemli topraklarda, 1510 yılı itibariyle İspanyol konkistadorları tarafından askerî faaliyetler başlamış ve halk kötü muamelelerle karşı karşıya kalmıştır. 1512 yılına gelindiğinde ise Küba'da ilk İspanyol köy olan "Nuestra Señora de la Asuncion de Baracoa" kurulmuştur. İşgal ve sömürgeleştirme faaliyetleri devam ederken ise kontrol altına alınan noktalarda ilk köy ve kasabalar kurulmaya başlamıştır (Kolomb, 2015, s. 44; Khalilov, 2014, s. 8-9).

Altın arama, manyok nişastası yapma ve hayvan bakımı işlerinde kullanılan Kübalı Kızılderililerin yapılan kötü muameleler ile yok edilmesi üzerine İspanyollar, yeni iş gücü arayışlarına girerek siyahi Afrikalılara yönelmişlerdir. İlk siyahi köleler ise XVI. yüzyılın başında Hispanyola'ya getirilmiş ve 1513 tarihli belge ile Küba'ya girişlerine izin verilmiştir. Bu sürecin ardından ülkede kölelerin sayısı artarak iş gücünün önemli bölümünü oluşturacak şekilde genişlemiştir. İspanyol sömürgeciler, siyahi köleleri madenlerde, şeker kamışı plantasyonlarında ve çiftliklerde oldukça zorlu koşullarda çalıştırmaya mecbur tutmuşlardır (Navarro, 2015, s. 41-42).

İspanyol idaresindeki yerleşim yerlerinden bazılarını (Havana) İngiltere'de sahip olmak istemiştir. Bu amaç doğrultusunda 1740 yılında İngiltere girişimde bulunmasına rağmen karşılaştığı direniş nedeniyle vazgeçmek durumunda kalmıştır. 1761 yılına gelindiğinde ise Fransa ile İngiltere arasında Yedi Yıl Savaşlarının yaşanmasını fırsat bilen İspanya, Fransa ile Aile Anlaşması'nı imzalamıştır. Bu anlaşmaya cevap olarak İngiltere ise İspanya'ya savaş açarak Havana'ya saldırmaya karar vermiştir. 1762 yılında Havana'ya gerçekleştirilen bu savaş bir aydan fazla sürmüş ve İngiltere kenti ele geçirmiştir. Bu saldırılar neticesinde tüm ada işgal edilmese de Mariel limanından Matanzas kentine kadar olan toprakların hâkimiyeti İngiltere'ye geçmiştir. Fakat bu hâkimiyet çok uzun sürmeyip 1763 tarihli Paris anlaşması ile Havana tekrar İspanya idaresine bırakılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2023a; Navarro, 2015, s. 49-50).

Öte yandan 1660'tan itibaren Fransız kolonisi ve Küba'nın komşu adalarından olan Haiti'de 1791 yılında kölelerin ayaklanması ve özgürlüklerini kazanmak için kanlı bir savaşa girmesi bölgede şeker endüstrisinin yok olmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu iç karışıklık nedeniyle Haitili çiftlik sahipleri Küba'ya göç ederken aynı zamanda bu konudaki destekleri ile adayı Karayipler'in şeker başkenti yapmışlardır. Bu durumda oluşan ihtiyaç ve fiyat artışları üzerine ise Küba bu alanda ciddi kazançlar elde etmiştir. Haiti'de yaşanan bu ayaklanma Küba'yı şeker üretiminde önemli bir noktaya getirirken, aynı zamanda bağımsızlık hareketlerinin başlamasında da yönlendirici bir örnek teşkil etmiştir (Amara,2015).

Kuzey Amerika'da on üç koloninin İngiltere'den bağımsızlığını ilan ederek ABD'yi kurması (1776), Fransız Devrimi'nin yaşanması (1789) ve Haitili siyahi kölelerin ayaklanmasının başarı ile sonuçlanması Küba'da özgürlük düşüncesini oluşturmuş ve bu kapsamda adımlar atılmıştır. Fakat bu süreçte yapılan ayaklanma planları başarılı olamayınca isyancılar yönetim tarafından cezalandırılmıştır. Ayaklanma planlarının ardı ardına gerçekleşmesi ise ülkede yönetimin baskısını artırırken, bağımsızlık hareketlerinin de ivme kazanmasına sebep olmuştur. Ayrıca bu dönemde Küba'da bağımsızlık hareketini gerçekleştirmeye çalışanlar tarafından köleliğin tamamen kaldırılması yönünde de adımlar atılmıştır. Küba'da iş gücüne önemli katkısı olmasına rağmen köleliğin kaldırılması yönünde atılan adımlar ile ülkede yaşanan ekonomik kriz bağımsızlık hareketlerinin seyrini büyük ölçüde etkilemiştir (Uyanık, 2014, s. 77-99).

Küba'da köleliğin kaldırılması ve bağımsızlık adına gerçekleştirilmiş en önemli hareket On Yıl Savaşı olmuştur (1868-1878). Bu savaşta Jose Marti ve Carlos Manuel de Cespedes ilk büyük ayaklanmanın mimarı olmayı başarırken Küba ise bağımsızlık amacına bir adım daha yaklaşmıştır. Bu savaşta askeri bir zafer elde edilememiş olmasına rağmen Küba kölelikten kurtulmuş ve bağımsızlığa giden yolda büyük adımlar atılmasına vesile olmuştur. 10 Nisan 1892'de Jose Marti, Küba Devrim Partisi'ni kurmuş ve devrim için sağlanması gereken koşullara yönelik çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar neticesinde ise 24 Şubat 1895'te yeni bir savaş başlamıştır. Fakat Jose Marti 19 Mayıs 1895'te Dos Rios Muharebesinde hayatını kaybetmiş ve liderini kaybeden Küba halkı 1898'e kadar İspanyollarla savaşarak direnişinin karşılığını büyük bir başarıya dönüştürmüştür. Küba'da özgürlük adına büyük bir başarı sağlanmasına rağmen ülke tam anlamıyla bağımsızlığına kavuşmadan hem İspanya'nın görevlendirdiği General Valeriano Weyler ile hem de ABD yayımlaılığıyla karşı karşıya kalmıştır (Grineviç, 1995, s. 11-14).

İspanya, gerek 1895-1898 yılları arasında yaşanan gerginlikler üzerine karşılaştığı Küba halkının direnişi nedeniyle gerekse ABD'nin baskıları neticesinde bölgede hâkimiyetini kaybetmemek için politikasını değiştirmeye karar vererek 15 Şubat 1898'de özerk rejimin kurulması yönünde son girişiminde bulunmuştur. Fakat bu esnada Havana Körfezi'nde demirlenmiş olan ABD'nin Maine adlı savaş gemisi gerçekleşen bir patlama ile havaya uçmuştur. Küba'yı ele geçirmek isteyen ABD ise İspanya'yı bu olaydan sorumlu tutup ilkin diplomatik ilişkileri kesmiştir. Ardından ise Küba'nın önemli limanları abluka altına alınıp ABD-İspanya arasında genel bir savaş başlamıştır. 1898 Ağustos'una kadar devam eden savaşın ardından İspanya Küba'yı kaybettiğini anlayınca barış görüşmeleri yapma talebinde bulunmuştur. 10 Aralık 1898'de taraflar arasında Paris Antlaşması'nın imzalanmasının ardından ise 1 Ocak 1899 tarihinde Küba'nın yönetimi ABD'ye devredilmiştir (Ataöv, 1967, s. 240-251).

ABD, Küba'yı ele geçirdikten sonra ilk olarak Küba Devrimci Partisi'nin etkisini tasfiye etmeye yönelmiştir. Washington'un bu projede en güvendiği isimlerden biri olan Tomas Estrada Palma 1898 Aralık'ında bahsi geçen partiyi tasfiye etmeyi başarmıştır. Dolayısıyla ABD, Küba'da ciddi bir muhalefetle karşı karşıya kalmayıp yönlendirebileceği bir hükûmetin kurulmasına etkide bulunmuştur. Bu kapsamda kabul edilen Platt Kanun Değişikliği ile Küba'ya kâğıt üzerinde bağımsızlık verilirken aslında ülkenin özgürlüğü büyük ölçüde kısıtlanmıştır. 20 Mayıs 1902'de yapılan seçimlerde ABD, Tomas Estrada Palma'yı başkanlık görevine getirip Küba ile Daimî İlişkiler Antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşma neticesinde Guantanamo üssünün bulunduğu toprakları kiralama kararı almıştır (Navarro, 2015, s. 105-118).

Küba'nın ABD hâkimiyetinden kurtulması ve tam anlamıyla bağımsızlığını kazanması ancak 1 Ocak 1959'da Batista rejimini iktidardan indiren Küba Devrimi ile mümkün olmuştur. Fidel Castro önderliğinde gerçekleşen devrimin başarılı bir şekilde sonuçlanmasının ardından ülkede reformlar yapıp her insanın eşit yaşam standardına erişebilmesi adına çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Sağlık ve eğitim konusunda önemli adımlar atılmış, sanayileşme ile üretimin çeşitlendirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak ABD yaptırımları, Küba rejiminin hamlelerinin etkisini zayıflatmıştır (Gonzalez, 1994, s. 13-20; Amara, 2015).

Türkiye-Küba Siyasi İlişkileri

Türkiye ile Küba arasındaki ilişkilerin temelleri Osmanlı Devleti dönemindeki göçlerle atılmıştır. Küba Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar ilişkileri ağırlıklı olarak göçler oluşturmuştur. Küba Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından ise Tomas Estrada Palma'nın Türkiye ile dostane ilişkiler kurmaya yönelik mektup göndermesi üzerine oluşan karşılıklı isteklilik ise beklenen düzeye ulaşamamıştır. Havana ile Ankara arasında ilişkiler 1952 yılında kurulabilmiş fakat 1998 tarihli Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planının uygulanmaya başlaması ve 2006 yılında güncellenmesi süreçlerine kadar güçlü bir gelişme kaydedilememiştir. Son yıllarda ise karşılıklı üst düzey görüşmeler, ikili anlaşmalar gibi adımlarla ilişkiler geliştirilmeye ve pekiştirilmeye devam etmektedir (Dilek, 2016, s. 474; Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, 2022b).

Osmanlı Devleti-Küba İlişkileri

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'nde itici, Amerika kıtasında ise çekici etkenlerin oluşturduğu ortam neticesinde göç hareketleri başlamıştır. Osmanlı Devleti'ndeki itici etkenler toplumdaki ekonomik, etnik ve kültürel yapıdaki değişiklikler olurken; Kuzey Amerika'da sanayileşmenin Güney Amerika'da ise büyük tarım işletmelerinin artması halkın bu bölgelere göç etmesine zemin hazırlamıştır. Osmanlı Devletinden Amerika kıtasına göçler 1860'lı yıllarda başlamış ve başlangıçta çok yoğun olmamakla beraber kesintisiz olarak devam etmiştir (Karpaz, 2003, s. 281-284).

Küba'ya göçler Osmanlı Devleti'nden Amerika kıtasına göçlerin gerçekleştiği XIX. yüzyılda başlamıştır. 1869-1900 yılları arasında ise Havana limanına sekiz yüz Osmanlı vatandaşı göçmen olarak gelmiştir. Bu göçmenlerin kimisi Küba'ya yerleşmek için kimisi de Latin Amerika ülkelerine gitmek için ilk adım olarak gelmişlerdir. Küba, Karayipler'in en büyük adası olması münasebetiyle göçlerin büyük ölçüde merkez noktasını oluşturmuştur. Göçlerin doğrudan ve köprü görevi nedeniyle Küba'da yoğunlaşması ise İspanya'nın tedbir almasına neden olmuştur (Kadıköylü, 2019, s. 184-187).

İspanya Kraliçesi, Küba'ya gerçekleşen göçleri kontrol altına alabilmek için adaya pasaportsuz gidilmesine izin verilmeyeceğini içeren bir karar almıştır. Pasaport zorunluluğunun getirilmesinin sonrasında ise Osmanlı Devleti'nin Washington elçisi Black Bey, Küba'da bir başkonsolosun görevlendirilmesi talebinde bulunmuştur. Sunulan talep ve önerinin olumlu karşılanması neticesinde ise John Grandi maaşsız çalışmak üzere görevlendirilmiştir. Bu gelişmelerin ardından 1896-1897 yıllarında ise Osmanlı Devleti'nin göç yasağını kaldırması ile birlikte göçler ciddi oranda artmıştır. Fakat İspanya'nın adaya pasaportsuz girişleri yasaklaması göçleri Kuzey Amerika'ya doğru yoğunlaşmaya itmiştir. Bu göçlerden rahatsızlık duyan Osmanlı Devleti, bu dönemde yurtdışı temsilciliklerinin sayısını artırıp diplomatik yollarla demografik yapısını koruma girişiminde bulunmuştur (Dilek, 2016, s. 474-476;

Karpat, 2003, s. 284; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022g)

Göçleri önlemek üzere her iki tarafın da gerçekleştirdiği girişimlerden sonuç alınamayınca İspanya 1890 yılı itibariyle bölgeye göçü yasaklamak için yeni tedbirler almaya başlamıştır. Bu süreçte Küba'daki Osmanlı tebaası ise hukuk kurallarına hâkim olmayışları, bölgenin diline yabancı oluşları ve hukuki desteklerinin bulunmayışı gibi nedenlerle sorunlar yaşamışlardır. Tüm bu yaşananlar neticesinde İspanya'daki Osmanlı diplomatlarının önerisi ile Küba'daki başkonsolos değiştirilerek yerine temsil düzeyini daha etkili hale getireceği düşünülen Quirico Gallostra görevlendirilmiştir (Çiçek, 2012, s. 73-74).

Öte yandan 1895-1902 yılları arasında bölgede sömürge dönemi sona ermiş, ABD'nin İspanya'yla savaşı neticesinde adaya müdahalesi gerçekleşmiş olup Küba Cumhuriyeti kurulmuştur. Adada tüm bu olayların yaşanmasının yanı sıra iki ayrı bağımsızlık savaşının yaşanması da ülke nüfusunun ciddi oranda azalmasına sebep olmuştur. 1906-1913 yılları arasında üç bine yakın Osmanlı vatandaşı Küba'ya göç etmiş ve bir kısmı bağımsızlık süreçlerinde adanın sorunlarından uzak kalmayıp savaşlarda yer almışlardır (Reyes, 2010, s. 40-43).

1902 yılında Küba'da cumhuriyetin kurulmasının ardından yukarıda bahsedildiği gibi ABD'nin desteklediği Tomas Estrada Palma başkanlık görevine getirilmiştir. Mayıs ayında başkanlığa geçen Palma, Eylül ayında ise Osmanlı Devleti'ne resmî bir mektup göndererek dostane ilişkilerin devamlılığının sağlanmasına dair istekli olduğunu ifade etmiştir. 13 Ocak 1903'te ise cevap niteliğinde bir mektup Osmanlı Devleti tarafından gönderilerek Palma'nın niyetinden duyulan memnuniyet ve teşekkürler iletilmiştir. İki ülke arasında bu olumlu gelişmelerin yanı sıra 1915'te Osmanlı tebaasından bazı kişilerin hareketlerinin oluşturduğu olumsuz durum da Washington elçiliği tarafından İstanbul'a bildirilmiş ve bu konuda girişimlerde bulunulması istenmiştir (Ataöv, 1967, s. 264-267; Dilek, 2016, s. 478-479).

Diplomatik İlişkilerin Kurulmasından Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayipler'e Yönelik Açılımına Kadar Ankara-Havana Siyasi İlişkileri (1952-1998)

1947 yılında Küba'nın Türkiye'yi temsil eden Meksika elçiliğine akredite edilmesi üzerine taraflar arasında diplomatik ilişkiler başlamıştır. Taraflar arasında ikili ilişkiler bir süre sağlanamamış olsa da bu dönemde askeri darbe ile iktidara gelen General Fulgencio Batista'nın ülkesine yönelik yabancı sermaye akışına olumlu baktığını içeren konuşması adanın Türkiye ile siyasi ilişkilerinin başlaması noktasında önemli bir açıklama olmuştur. Bu doğrultuda Türkiye ise Küba ile diplomatik ilişkiler kurmak için adımlar atmış ve 25 Kasım 1952'de siyasi ilişkiler taraflar arasında resmî olarak başlamıştır. Fakat siyasi ilişkiler başlamasına rağmen iki ülke arasında bu süreçte kayda değer bir gelişme yaşanmamıştır (Dilek, 2017, s. 99-100).

Taraflar arasında diplomatik ilişkilerin kurulduğu ilk yıllarda Küba'da birtakım önemli olaylar yaşanmıştır. Fidel Castro, 1 Ocak 1959'da Batista yönetimini devirmeyi başarıp yönetimi ele geçirmiştir. Sovyetler Birliği 10 Ocak'ta Küba'yı tanımış ve kurulan sosyalist yönetim şeklinin de sağladığı katkı ile taraflar aralarında daha yakın ilişkiler kurabilme imkânı bulmuşlardır. Küba'daki bu yönetim değişikliği ülkeyi Sovyetler Birliği'ne yakınlaştırırken, ABD'den ise uzaklaştırmıştır. Öyle ki Fidel Castro yönetimi, ABD'nin ülkenin iç işlerine karışmasını güvenlik tehdidi olarak kabul etmiştir. Bu durum ise taraflar arasında gergin bir ortamın yaşanmasına neden olmuştur (Armaoğlu, 1999, s. 308-310).

Taraflar arasındaki gerginliklerin diğer bir yansıması ABD'nin Küba Devrimini yok etmek için karşı devrimci bir örgütlenme oluşturup girişimlerde bulunması olmuştur. Bu girişimler neticesinde ise Küba yönetimine duyulan rahatsızlık ve adada uygulanan politikaların ABD çıkarlarını zedelediği düşüncesi taraflar arasındaki ilişkilerin kesilmesini beraberinde getirmiştir. 1961 yılında ise ABD'nin Kübalı göçmenlere yardım ederek Fidel Castro'yu devirmeyi planlaması üzerine gerçekleşen Domuzlar Körfezi çıkarması yaşanmıştır. Küba'nın bu durumda mücadelecilik yaklaşımı saldırıları bastırırken, aynı zamanda ülkede devrimci ruhun oluşmasına da katkı sağlamıştır. Bu gerginlik ortamının tırmanmasındaki diğer bir etken Küba'nın Sovyetler ile ilişkilerinin boyutu ve bu durumun ABD'ye olumsuz etkileri olabileceği düşüncesi olmuştur. ABD'nin bu olaylarda yeniden Küba'nın iç işlerine dahil olması ve tüm bu yaşananlar nedeniyle ise Küba, Sovyetler Birliği ile ilişkilerinin seviyesini artırma kararı almıştır (Prada, 1995, s. 52; Navarro, 2015, s. 316-320).

Bu süreçte ABD'nin adaya yönelik girişimleri devam ederken Sovyetler tarafından Küba'ya orta menzilli füzelerin konuşlandırıldığı öğrenilmesi taraflar arasındaki gerginliğin tırmanmasına yol açmıştır. ABD, füzelerin sökülmesini isterken karşılıklı geri adım atmama kararlılığı nedeniyle dünya nükleer savaşın eşiğine gelmiştir. ABD tepkisini Küba'yı abluka altına alıp kuvvet kullanacağını açıklayarak belirtirken, Sovyetler ise Türkiye'deki Amerikan jüpiter füzelerinin kaldırılması durumunda karşılıklı adımlarla sorunun çözülebileceğini belirtmiştir. Sovyetlerin bu şartını ABD'nin kabul etmesi ile dünya nükleer savaş tehdidinden kurtulmuştur. Fakat bu yaşananlar hem Küba'nın Sovyetlere, hem de Türkiye'nin ABD'ye duyduğu güvenin sorgulanması durumunu ortaya çıkarmıştır. Şöyle ki; Türkiye'deki Jüpiter Füzelerin sökülmesi kararı başlangıçta gizli tutulmuş olup

daha sonra da modern teknolojiye sahip Polaris denizaltılarla değiştirileceği belirtilmiş fakat Sovyetler ile anlaşma yoluna gidildiği için bu kararların alındığının öğrenilmesi ABD'ye duyulan güveni sarsmıştır. Aynı zamanda bu durum ABD'nin müttefiki olan Türkiye'nin tek yönlü dış politika yerine çok yönlü dış politikayı benimsemesine yol açıp ülkede Amerikan karşıtlığının oluşmasına da zemin hazırlamıştır (Erhan, 2019, s. 681-685).

Türkiye ile Küba arasındaki ilişkiler ABD'nin adaya uyguladığı ambargo neticesinde olumsuz etkilenmiştir. Bu kapsamda Washington yönetimi, Küba'ya mal göndermeye devam eden ülkelere limanlarını kapatacağını ve dış yardımların verilmeyeceğini açıklaması ile Türkiye, ada ile gerçekleştirdiği ticareti sonlandırmıştır. Bu durum ise taraflar arasında kurulmaya çalışılan ilişkilerin güç kaybetmesine neden olmuştur. Taraflar arasında ilişkilerin normalleşmesi yönündeki adımlar ise Türkiye'nin ulusal çıkarları doğrultusunda devletlerle çok yönlü dış politika çerçevesinde ilişkiler kurulmasına yönelik ideası neticesinde başlamıştır. Bu yönde atılacak adımların ulusal çıkarlara zarar vermeden gerçekleştirilmesi noktasında ABD'nin yeni başkanı Jimmy Carter'ın bu yakınlaşmaya diğer başkanlardan farklı olarak olumsuz bakmaması da önemli bir engelin ortadan kalkması durumunu sağlamıştır (Armaoğlu, 1999, s. 101-102).

Türkiye ile Küba temsilciliklerinin dostane ilişkiler içerisinde olmaları neticesinde taraflar arasındaki sorunlar çözümlenmiştir. Sonrasında ise iki ülkenin de yönetimleri daha yoğun ilişkiler içerisinde olunacağına dair kararlarını 6 Mart 1978'de ortak bildiri şeklinde açıklamışlardır. Bu karar ise Ankara ve Havana'da aynı saatte açıklanmıştır. Ortak bildiriye taraflar aralarındaki ilişkilerin canlandırılması üzerine adımlar atacaklarını belirtirlerken aynı zamanda karşılıklı büyükelçiliklerin açılması kararı da almışlardır. Alınan bu kararlar neticesinde ise Türkiye, 1 Eylül 1979'da Havana'da büyükelçiliğini açmıştır. Atılan bu adım taraflar arasındaki ilişkilerin gelişmesi adına önemli bir katkı sağlarken ilk büyükelçi de Nazmi Akıman olmuştur (Dilek, 2017, s. 103).

Taraflar arasında ilişkilerin normalleşmesi ve geliştirilmesi yönünde isteklilik karşılıklı adımların atılmasını sağlamıştır. Fakat bu süreçte ilişkilerin normalleşmesini Kıbrıs Rum tarafı çeşitli hamleler yaparak engellemeye çalışmış ve elinden gelen tüm fırsatları kullanıp Küba'nın Kıbrıs sorununda kendi taraflarında olduğuna dair açıklama yapmasına neden olmuştur. Bu durum Türk kamuoyunda büyük tepkilere yol açarken Küba ile GKRY (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) arasındaki ilişkilerde de yakınlaşmayı sağlamıştır. 1987 yılına kadar Küba, GKRY'nin tarafında olduğunu kanıtlayacak açıklamalarda bulunmuştur. Fakat 26 Ocak 1987'de Küba'nın Türkiye Büyükelçisinin yaptığı açıklamada tavırlarının yumuşadığı görülmüştür. Bu açıklamada Rumların anlaşmaya varmaları gerektiği belirtilirken, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne (KKTC) uygulanan ambargonun kaldırılması için ellerinden geleni yapacakları ifade edilmiştir (Dilek, 2017, s. 103-107).

Küba'nın Türkiye'ye karşı tavrının yumuşamasının ardından ise taraflar arasında çeşitli olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin; Türkiye, İran-İrak Savaşı nedeniyle bölgeden çıkamayan Kübalılara 1982 yılında transit vize vererek Bulgaristan'a geçmelerine yardımcı olmuştur. Diğer bir gelişme ise cumhurbaşkanlığı seviyesinde Küba'nın Türkiye'ye yaptığı ilk ziyaretin 14 Haziran 1996'da Fidel Castro tarafından gerçekleştirilmesi olmuştur. Bu ziyarette Fidel Castro, Habitat-II Konferansına katılmış, Türkiye ile ekonomik ve ticari alanlarda iş birliği yapmak istediklerini de dile getirmiştir. Küba'nın bu niyetinin Fidel Castro tarafından ifade edilmesinin ardından ikili ilişkiler ise gelişmeye devam etmiştir. Taraflar arasında üst düzey ziyaretler gerçekleşmiş ve parlamentolar arası dostluk grupları oluşturulup ilişkilerin geliştirilmesine yönelik adımlar atılmıştır. İlişkilerin geliştirilmesine ilişkin gerçekleştirilen tüm bu girişimler neticesinde taraflar arasında çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır (Milliyet Gazetesi, 1996, s.14; Milliyet Gazetesi, 1982, s. 1).

Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayiplere Yönelik Politikası Kapsamında Ankara-Havana İlişkileri

Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayiplere yönelik politikası kapsamında kabul ettiği 1998 tarihli Eylem Planı sonrasında günümüze kadar olan süreçte bölge ülkelerinden Küba'ya özel bir önem verilmiştir. Küba ile ilişkiler zaman zaman durağanlaşsa da karşılıklı istekliliğin de etkisiyle geliştirilerek devam etmiştir/etmektedir. İki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan durağanlaşmanın önemli nedenlerinden biri Amerika'nın Küba'ya yaptırımlarının ülke ekonomisine olumsuz etkisi olmuştur. Dolayısıyla sağlık, eğitim, kültür gibi birçok alanda ilerleme kapasitesi olduğu halde yaptırımlar engel oluşturmuştur. Türkiye ise hem Küba'nın yaşadığı zor durumlara hem de coğrafi uzaklığa rağmen bölgesel örgütlere katılma ve görüşmeler gerçekleştirme gibi adımlar atarak Küba ile siyasi, kültürel ve iktisadi ilişkilerini pekiştirmeye yönelik politikalar izlemiştir/izlemektedir. (Dilek, 2017, s. 117-118).

Öte yandan eylem planının kabul edilmesinin ardından Küba'da siyasal ortamda da değişiklikler yaşanmıştır. 2006 yılında sağlık problemleri yaşayan ve bu nedenle görevini 2008 yılında kardeşine devreden Fidel Castro idaresi son bulurken Raul Castro'nun iktidarı başlamıştır. 2016 yılına gelindiğinde ise ülkenin kurucu lideri Fidel Castro hayatını kaybetmiştir. Türkiye'de büyük yankı uyandıran bu vefat haberine yönelik taziye mesajlarını dışişleri bakanlığı, sayfasında yayımlarken Cumhurbaşkanı Erdoğan ve dönemin başbakanı Binali Yıldırım ise Raul Castro'ya iletmişlerdir (Anadolu Ajansı, 2016; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2016a).

Türkiye-Küba Siyasi İlişkilerinin Genel Analizi

Türkiye ile Küba arasındaki diplomatik ilişkiler 1952 yılında kurulmuştur. Akabinde Havana Büyükelçiliği 1979’da açılmış olsa da taraflar arasındaki siyasi ilişkiler istenilen seviyeye getirilememiştir. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi iki ülkenin coğrafi olarak uzak olması ve ABD’nin Küba’ya uyguladığı ambargonun olumsuz etkisi taraflar arasındaki siyasi ilişkilerin istenilen düzeye ulaşmamasına neden olmuştur. Yukarıda da bahsedildiği gibi siyasi ilişkiler ancak 1998 tarihli Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planı sonrasında yoğunlaşmaya başlamıştır. Özelde Küba ile genelde ise Latin Amerika ve Karayipler bölgesi ile ilişkileri güçlendirmek ve geliştirmek amacı ile hazırlanıp uygulamaya konulan bu plan 2006 yılında ise güncellenerek “Eylem Planı 2006” olarak kabul edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 1998; Kaya, 2023, s. 363-365).

Türkiye’nin Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planını güncellediği 2006 yılında Küba’da ise lider Fidel Castro, daha önce de belirtildiği üzere sağlık problemleri nedeniyle devlet işlerinin büyük çoğunluğunu kardeşi Raul’a bırakmıştır. Bu süreçte tamamen işlerden elini çekmemişse de 2008 yılına gelindiğinde görevden tamamen ayrılma kararı almıştır (BBC News Türkçe, 2016). Fidel Castro’nun ardından Cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Raul Castro ise 2018 yılında görevi Miguel Diaz-Canel’e devrederek çekilmiş ve 60 yılı aşkın devam eden Castro idaresi Küba’da son bulmuştur (BBC News, 2021).

Fidel Castro’nun görevini kardeşine devrettiği dönemde yaşanan diğer bir gelişme ise 2008 yılında Küba’nın o dönemki Ankara Büyükelçisi olan Ernesto Gomez Abascal’ın katıldığı bir röportajda iki ülke arasında siyasi alanda olumlu seyreden diplomatik ilişkilere değinmesi olmuştur (Diplomat, 2008). 2009 yılına gelindiğinde ise Türkiye, içerisinde Küba’nın da bulunduğu on dört Latin Amerika ülkesi ile (Arjantin, Brezilya, Bolivya, Ekvator, Guatemala, Kolombiya, Kosta Rika, Meksika, Peru, Şili, Paraguay, Uruguay, Venezuela) siyasi istişare mekanizması oluşturmuştur. Bu mekanizma çerçevesinde ise taraflar arasında siyasi istişare görüşmeleri gerçekleştirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2016b).

Küba ile siyasi ilişkiler kapsamında 1996 yılında dönemin Küba Devlet Başkanı Fidel Castro, HABITAT-II Zirvesine katılım sağlamak üzere Türkiye’ye cumhurbaşkanlığı seviyesinde ilk ziyareti gerçekleştirmiştir. Türkiye’den cumhurbaşkanlığı seviyesindeki ilk ziyaret bağlamında ise Recep Tayyip Erdoğan Küba’ya 10-13 Şubat 2015’te gitmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Raul Castro tarafından resmî törenle karşılanmış olup Türkiye’nin Küba’ya yatırım yapması üzerine davette bulunmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından gerçekleştirilen bu üst düzey ziyaret büyük önem arz ederken aynı zamanda karşılıklı olarak ilişkilerin geliştirilmesine yönelik istekliliği de gözler önüne sermiştir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 2015; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022h).

Tablo 4.

Türkiye ile Küba Arasında Gerçekleşen Üst Düzey Ziyaretler

Devlet Başkanı	Recep Tayyip Erdoğan (10-13 Şubat 2015)	Fidel Castro / (3-14 Haziran 1996) Miguel Diaz-Canel / (23 Kasım 2022-26 Kasım 2022)
Dışişleri Bakanı	Mevlüt Çavuşoğlu (17-18 Mayıs 2019)	Felipe Perez Roque / (17 Ocak 2001) Bruno Rodriguez Parrilla / (15-16 Haziran 2017)
Başbakan Yardımcısı		Ricardo Cabrisas / (19-21 Mayıs 2022)
Sağlık Bakanı	Dr. Yıldırım Aktuna (8-16 Mart 1997) Recep Akdağ (5-9 Ekim 2004)	
Turizm Bakanı		Juan Carlos Garcia Granda / (15-18 Eylül 2022)
Küba Halkın Gücü Ulusal Meclisi Başkanı		Esteban Lazo Hernandez / (4-6 Aralık 2022)
Kaynak: (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022h).		

Küba’da uzun yıllarca devam eden Fidel Castro ailesinin iktidarlığı sonrasında devlet başkanlığı görevine gelen Miguel Diaz-Canel, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın daveti üzerine 23 Kasım 2022’de Türkiye’ye ziyarette bulunmuştur. Bu ziyarette tarihi bir hediye niteliği taşıyan Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit’e dönemin Küba Devlet Başkanı Tomas Estrada Palma tarafından gönderilen mektup takdim edilmiştir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Küba Devlet Başkanı Diaz-Canel, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde yaptıkları ikili ve heyetler arası görüşmelerin ardından birtakım anlaşmalar imzalamışlardır. Genel olarak iş birliği odaklı gerçekleştirilen bu altı anlaşma taraflar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi üzerine önemli bir adım olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022a; Anadolu Ajansı, 2022a).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Küba Devlet Başkanı Diaz-Canel, ikili ve heyetler arası görüşmeler ile gerçekleştirdikleri anlaşmaların imza töreninin ardından ortak basın toplantısı düzenlemişlerdir. Bu basın toplantısında karşılıklı olarak gerçekleştirilmesi planlanan projelerden ve kültürel, siyasi, iktisadi olarak ilişkilerin ilerleme kaydetmesi yönünde adımlar atılacağından bahsetmişlerdir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022b). Basın toplantısı sonrasında ise Cumhurbaşkanı Erdoğan, Devlet Başkanı Diaz-Canel ile 30 Aralık 2022’de telefon görüşmesi gerçekleştirerek başta ekonomi olmak üzere aralarında iş birliği alanlarını genişleterek çeşitli alanlarda ikili ilişkilerin geliştirilmesi konularını ele almış olup 1 Ocak Küba Milli Günü ile yeni yıl tebriklerini iletmiştir (Anadolu Ajansı, 2022b).

Türkiye-Küba İktisadi İlişkilerinin Genel Analizi

Küba ekonomisi devlet kontrolünde ve sosyalist ilkelere dayanan bir yapıya sahiptir. Para birimi Küba Pesosu olmakla birlikte ABD doları 2004 yılında ülke içinde tedavülden kaldırılmıştır. 2022 yılı Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı tahmini verilerine göre Küba’nın ekonomik durumu incelendiğinde; Gayri Safi Yurt İçi Hasıla’sı(GSYİH) 25,345 milyon \$, Kişi Başı GSYİH 14,690 \$ ve büyüme oranı %3.2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Küba’da üretim araçlarının büyük kısmı devlet tarafından işletilmekte olup ülkede tarım, balıkçılık, hayvancılık, ilaç gibi sektörlerin ülke ekonomisine önemli katkıları bulunmaktadır. Küba; nikel, kobalt, şeker kamışı, tütün, turunçgiller, kahve ve pirinç gibi ürünlerde önemli üretim faaliyetleri gerçekleştirmektedir. 2019 verilerine göre ise Küba’nın toplam dış ticaret hacminin 7,6 milyar \$ olduğu görülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2022).

Türkiye ve Küba arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu Toplantıları’nın sonuncusundan sonra 2009 yılından itibaren Küba tarafından bu toplantıların verimsiz olduğu ileri sürülerek askıya alınmıştır. Bunun üzerine Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı tarafından Ekonomik ve Ticari Ortaklık Komitesi’nin (JETCO) kurulması önerilmiştir. Bu kapsamda son olarak ise 2013 yılında taraflar arasında gayri resmî istişare mekanizması kuran toplantıların düzenlenmesi üzerine karar verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Tablo 5.

Türkiye ile Küba Arasında Gerçekleştirilen İktisadi Toplantılar

Türkiye ve Küba Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu İkinci Toplantısı	28-29 Haziran 1999
Türkiye ve Küba Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu Üçüncü Toplantısı	6-8 Haziran 2000
Türkiye ve Küba Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu Dördüncü Toplantısı	26-27 Eylül 2001
Türkiye ve Küba Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu Beşinci Toplantısı	3-6 Kasım 2003
Türkiye ve Küba Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu Altıncı Toplantısı	29-30 Mart 2005
Türkiye ve Küba Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu Yedinci Toplantısı	7-8 Şubat 2007
Türkiye ve Küba Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu Sekizinci Toplantısı	25-26 Mart 2008
Türkiye ve Küba Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Karma Ekonomik Komisyonu Dokuzuncu Toplantısı	28-31 Ekim 2008
Kaynak: Dilek, 2017, s. 112-115.	

Türkiye ile Küba arasındaki ticari ilişkiler daha önce de belirtildiği üzere ABD'nin adaya uyguladığı ticari ambargo, coğrafi uzaklık ve ülke ekonomisinde yaşanan zorluklar gibi etkenler nedeniyle başlangıçta düşük seviyede ilerlemiştir. Sonrasında ise karşılıklı olarak birtakım anlaşmalar ve protokoller gerçekleştirilerek aralarındaki ticaret hacmini artırmaya yönelik adımlar atılmışlardır. 2010 yılı itibarıyla bahsi geçen ülkeler arasında artış gösteren ticaret hacmi 2019 yılında 65 milyon \$ olarak en yüksek noktaya ulaşmıştır. 2020 yılında Covid 19 salgını nedeniyle ticaret hacminde 2019 yılındaki verilere karşın gerileme olmuştur. Taraflar arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesine ve çeşitlendirilmesine yönelik yeni iş birliği alanlarının görüşülmesi hedeflenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2022).

2021 yılında Küba ile Türkiye arasında dış ticaret hacmi 41 milyon \$ olurken 2022'de 51 milyon \$'a yükselmiştir. 2022 yılında Türkiye'nin Küba'ya ihracatı ise 37 milyon \$'a ulaşmıştır. Taraflar arasında ticaretin geliştirilmesi, ihrac ürünlerinde çeşitliliğin artırılması ve yeni iş birliği alanlarının oluşturulması için iki ülke de istişareler gerçekleştirmeye devam ederek ticaret hacmini artırmayı hedeflemektedirler (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2023a, s. 18).

Tablo 6.

Türkiye ve Küba Arasındaki Ticari İlişkilerin Alt Yapısını Oluşturan Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma ve Protokoller	İmza Tarihi
Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Küba Cumhuriyeti Hükûmeti Arasında Ticaret, Ekonomik ve Sınai İş Birliği Anlaşması	29 Ağustos 1996
Türkiye Cumhuriyeti ve Küba Cumhuriyeti Gümrük İdareleri Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesine İlişkin Mutabakat Muhtırası	11 Temmuz 1996
Türkiye Cumhuriyeti ve Küba Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma	22 Aralık 1997
KEK 9. Dönem Toplantısı Protokolü	30 Ekim 2009
Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile Küba Cumhuriyeti Merkez Bankası Arasında İş Birliği Anlaşması	23 Kasım 2022
TİKA ile Küba Cumhuriyeti Dış Ticaret ve Yabancı Yatırım Bakanlığı (MINCEX) Arasında Mutabakat Zaptı	23 Kasım 2022

Kaynak: (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022b; Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2023b).

Türkiye'deki kurum ve kuruluşların da Küba ile ticari ilişkilerde zaman zaman katkıları bulunmaktadır. Örneğin; DEİK, iki ülke arasındaki özel sektör ilişkilerini yürüten iş konseyinin faaliyetlerini Türkiye adına koordine etmektedir. DEİK tarafından yönetilen Türkiye-Küba iş konseyi 2016 yılında kurularak toplantılar, antlaşmalar ve ziyaretlerle ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik adımlar atmaktadır (DEİK, 2023b).

Türkiye-Küba Kültürel İlişkilerinin Genel Analizi

Fidel Castro'nun 1959 yılında iktidara gelmesinin ardından Küba'da eğitim alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Örneğin; devrim öncesi ve sonrası gerçekleştirilen okuma yazma seferberliği neticesinde ülke genelinde okuma yazma oranı ciddi ölçüde artmıştır. Bununla birlikte çiftçilerin eğitim görebilmesi adına akşam liseleri, öğretmen eğitimi enstitüleri, üniversite burs programları, sağlık sektöründe eğitim alanlarına öncelik verilmesi ve meslek sayılarının artırılması gibi çeşitli alanlarda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Eğitimde yaşanan bu ilerleme ülkede kadınların finansal bağımsızlığında ve kariyer gelişimlerinde olumlu bir çerçeve sunarken kültürel değişimin yaşanmasına da katkı sunmuştur (Navarro, 2015, s. 337-339).

Türkiye ile Küba arasındaki kültürel ilişkilere bakıldığında; Mustafa Kemal Atatürk'ün Havana'da, Küba'nın bağımsızlığında önemli katkısı olan Jose Martí'nin ise Ankara'da bulunan büstleri tarafların arasındaki güçlü bağı yansıtmaktadır. 1994 yılında inşa edilen Atatürk büstü Fidel Castro'nun isteği üzerine Türk heykeltıraş Metin Yurdanur'a yaptırılmıştır. Fidel Castro bu hareketiyle Atatürk'e karşı duyduğu saygı ve hayranlığı gözler önüne sererken aynı zamanda büstte "Yurtta sulh cihanda sulh" ifadesi yer almaktadır. Jose Martí'nin büstü ise Çankaya Belediyesi'ne bağlı Jose Marti parkında bulunmaktadır (Çankaya Belediyesi, 2016; Dilek, 2017, s. 122).

Türkiye ile Küba arasında Kültürel, Bilimsel ve Eğitim İş Birliği Anlaşmasının 29 Haziran 1999'da Ankara'da imzalanması iki ülke arasında kültürel ilişkilerin geliştirilmesi noktasında önemli bir adım olmuştur. 2009 yılında ise Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat,

Basın-Yayın, Gençlik ve Spor Hakkında İş Birliği Programı resmî gazetede yayımlanarak kabul edilmiştir (Resmi Gazete, 2009).

Öte yandan taraflar arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik kuruluşların gerçekleştirdiği faaliyetler de önem teşkil etmektedir. Örneğin; 2009 yılında Ankara Üniversitesi ile Havana Üniversitesi arasında Akademik İş Birliği Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında 29 Temmuz 2009'da Ankara Üniversitesine bağlı olarak LAMER açılmıştır. Ardından ise TİKA başkanlığında 2013 yılında Havana Üniversitesi'nde Türk Tarihi ve Kültürü Kürsüsü kurulmuştur. Ayrıca Havana Üniversitesi ile TİKA arasında da Akademik İş Birliği Protokolü imzalanmış ve tüm bu adımlar dahilinde her dönem için Ankara Üniversitesi'nden bir öğretim görevlisi görevlendirilerek kürsüde ders vermek üzere Küba'ya gönderilmektedir. Ayrıca TİKA, Küba ile Türkiye arasındaki kültürel ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik çeşitli etkileşimler içerisinde de bulunmaktadır (Önal, 2017, s. 177; TİKA, 2023b; LAMER, 2023).

Tablo 7.

TİKA'nın Küba'da Gerçekleştirdiği Bazı Örnek Faaliyetler/Projeler

2013 yılında Küba ile gerçekleştirilen iş birliği neticesinde Havana Üniversitesinde Türk Tarihi ve Kültürü Kürsüsü kurulmuştur.
2014 yılında Küba Dış Ticaret Bakanlığı ile yürütülen proje kapsamında İzmir Ege Üniversitesinde Kübalı uzmanlara Güneş Enerjisi Laboratuvarları Kapasite Artırımı Programı üzerine eğitim verilmiştir.
2015 yılında Küba Radyo ve Televizyon Kurumu ile iş birliği projesi gerçekleştirilmiştir.
2016 yılında Küba Radyo ve Televizyon Kurumu'na Dublaj Sistemi kurularak TRT yapımı dizi, film ve belgesellerin ülkede yayınlanmasına yönelik önemli bir adım atılmıştır.
2019 yılında Başkent Havana'da 150 kişiye iftar programı düzenlenmiş olup yine aynı yıl içerisinde Küba Radyo ve Televizyon Kurumu'na TRT ev sahipliğinde eğitim verilmiştir.
2022 yılında Türkiye-Küba diplomatik ilişkilerinin 70. yılı sergisi Havana'da açılmıştır.
Kaynak: (TİKA, 2023b).

Taraflar arasında kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştiren kuruluşlardan bir diğeri ise YEE'dir. Örneğin; YEE tarafından 2010 yılı itibariyle düzenlenen Türkçe yaz okulu projesi kapsamında 2018 yılında gerçekleştirilen faaliyetlere Kübalı öğrencilerden de katılım sağlanmıştır. Bu proje dahilinde öğrenciler Türkçe eğitimi alırken Türkiye'nin kültürünü düzenlenen gezilerle keşfetme imkânı da bulmuşlardır. Hem kuruluşların gerçekleştirdikleri projelerle hem de karşılıklı ziyaretlerle bahsi geçen ülkeler aralarındaki kültürel alışverişi artırmaktadırlar (YEE, 2020).

Sonuç ve Öneriler

2006 Eylem Planı öncesinde her iki taraf da ilişkilerini geliştirme yönünde istek duymuş olmasına rağmen ciddi bir ilerleme sağlayamamışlardır. Bu nedenle Ankara-Havana hattında ilişki düzeyi uzun bir süre durağan bir görüntü sunmuştur. Lâkin dış politika karar alıcılarının kararlılığı ve sorumluluk almaları neticesinde karşılıklı üst düzey ziyaretler ve ikili anlaşmalar gibi somut adımlar atılmış olup ilişkiler çeşitlendirilip güçlendirilmiştir.

Türkiye, Küba'nın da içinde bulunduğu on dört Latin Amerika ülkesi ile 2009 yılında siyasi istişare mekanizması kurup görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ankara- Havana iktisadi ilişkileri, Küba'ya uygulanan ambargo, coğrafi uzaklık, ülke ekonomisinde yaşanan zorluklar gibi nedenlerle başlangıçta düşük seviyelerde ilerlemiştir. Akabinde imzalanan anlaşmalarla/protokollerle ticaret hacmi artmaya başlamıştır. Özellikle kamu diplomasisi bağlamında görev alan kurum ve kuruluşların katkıları taraflar arasındaki siyasi, iktisadi ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır.

Türkiye, Latin Amerika ve Karayipler stratejisi bağlamında kıtaya dair motivasyonunu yüksek tutmaya devam etmesi özelde Küba, genelde ise bölge ülkeleri üzerindeki ilişki düzeyini geliştirmesine katkıda bulunacaktır. Günümüzde de bölgesel ve küresel örgütler, kamu diplomasisi üzerinden ilişkileri geliştirmeyi hedefleyen kuruluşlar aracılığıyla temaslar kurulup çeşitli adımlar atılmaya devam etmektedir. Bölgeye atfedilen özel önem neticesinde ilerleyen yıllarda ilişkilerin daha fazla gelişip güçleneceği tahmin edilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek olmadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Amara, E. (Yöneten). (2015). The Cuba Libre Story: Part 1: Breaking Chains [Belgesel].
- Anadolu Ajansı. (2016). Küba Eski Devlet Başkanı Fidel Castro hayatını kaybetti. Mayıs 15, 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuba-eski-devlet-baskani-fidel-castro-hayatini-kaybetti/693445> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı. (2017). Pasifik İttifakı Etki Alanını Genişletiyor. Şubat 7, 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pasifik-ittifaki-etki-alanini-genisletiyor/853164> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı. (2022a). Türkiye ile Küba arasında 6 anlaşma imzalandı. Mayıs 16, 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/politika/turkiye-ile-kuba-arasinda-6-anlasma-imzalandi/2746496> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı. (2022b). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Küba Devlet Başkanı Bermudez ile telefonda görüştü. Mayıs 17, 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-kuba-devlet-baskani-bermudez-ile-telefonda-gorustu/2776442> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı. (2023a). Arjantin, Türkiye'ye 28 kişilik arama kurtarma ekibi gönderecek. Şubat 20, 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/arjantin-turkiyeye-28-kisilik-arama-kurtarma-ekibi-gonderecek/2813932> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı. (2023b). Brezilya'da Kurtarıcı İsa heykeli Türkiye ve Suriye'deki depremlerde hayatını kaybedenler anısına aydınlatıldı. Şubat 20, 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/brezilyada-kurtarici-isa-heykeli-turkiye-ve-suriyedeki-depremlerde-hayatini-kaybedenler-anisina-aydinlatildi> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı. (2023c). Latin Amerika ülkelerinden Kahramanmaraş merkezli depremlerle ilgili destek ve dayanışma mesajları. Şubat 20, 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/latin-amerika-ulkelerinden-kahramanmaras-merkezli-depremlerle-igili-destek-ve-dayanisma-mesajlari/2809001> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı. (2023d). Bakan Çavuşoğlu'ndan Yurt Dışından Gelen Arama Kurtarma Ekiplerine Teşekkür Videosu. Şubat 20, 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/bakan-cavusoglundan-yurt-disindan-gelen-arama-kurtarma-ekiplerine-tesekkur-videosu/2823478> adresinden alındı
- Armaoğlu, F. (1997). 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Armaoğlu, F. (1999). 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995) (11. Baskı b., Cilt 1-2). Alkım Yayınevi.
- Ataöv, T. (1967). 1898 İspanyol-Amerikan Savaşı ve Sonuçları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 22(02). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000865
- BBC News. (2021). In pictures: Raúl Castro's career over six decades. Mayıs 15, 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/in-pictures-56760974> adresinden alındı
- BBC News Türkçe. (2016). Fotoğraflarla Fidel Castro'nun hayatının önemli anları. Mayıs 15, 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38115666> adresinden alındı
- Chasteen, J. C. (2012). Latin Amerika Tarihi- Kanla ve Ateşle Yoğrulmuş Toprakların Öyküsü (1. Baskı). (S. Köseoğlu, Dü., & E. Duru, Çev.) Say Yayınları.
- Çankaya Belediyesi. (2016). Latin Amerika Bağımsızlık Önderi Jose Marti Çankaya'da Yaşiyor. Şubat 29, 2024 tarihinde <https://www.cankaya.bel.tr/news/3396/Latin-Amerika-Bagimsizlik-Onderi-Jose-Marti-Cankayada-Yasiyor/> alındı
- Çiçek, N. (2012). Osmanlı İmparatorluğu ve Küba İlişkilerinin Başlangıcı". Osmanlı İmparatorluğu-Latin Amerika (Başlangıç Dönemi). Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, s. 63-118.
- DEİK. (2023a). Latin Amerika Gelişmeleri. Şubat 19, 2023 tarihinde <https://www.deik.org.tr/arama.aspx?aranan=latin+amerika> adresinden alındı
- DEİK. (2023b). Türkiye-Küba İş Konseyi. Mart 19, 2023 tarihinde <https://www.deik.org.tr/turkiye-amerika-is-konseyle-turkiye-kuba-is-konseyi> adresinden alındı
- Demirtürk, H. (2020). Tarihsel Süreçte Türk-Latin Amerika İlişkileri ve Türkiye'nin Latin Amerika Açılımı Politikası (Yayın No: 611965). [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi].

- Dilek, M. S. (2016). Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı Devleti-Küba Siyasi İlişkileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), s. 467-492.
- Dilek, M. S. (2017). 1952'den Günümüze Türkiye-Küba Siyasi İlişkilerinin Analizi. *Turkish Studies*, 12(1), 95-132.
- Diplomat. (2008). Büyükelçi Ernesto Gomez Abascal: "İlişkilerimizde En Güzel Zaman Yaşanıyor". Şubat 29, 2024 tarihinde <https://diplomat.com.tr/sayi/kuba/#> adresinden alındı
- Encyclopedia Britannica. (2024). What Is the Difference Between South America and Latin America?. Şubat 23, 2024 tarihinde <https://www.britannica.com/story/how-many-people-have-been-to-the-moon> adresinden alındı
- Erhan, Ç. (2019). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran (Dü.) içinde, *Türk Dış Politikası (Cilt 1)*. İletişim Yayınları.
- Ferro, M. (2002). Sömürgecilik Tarihi: Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine 13. Yüzyıl-14. Yüzyıl. (M. A. Kılıçbay, Dü., & M. Cedden, Çev.) İmge Kitabevi.
- Gonzalez, M. (1994). Küba, Castro ve Sosyalizm. (B. Genç, Çev.) İstanbul: Z Yayınları.
- Grineviç, E. (1995). Küba: Devrimin Geçtiği Yol (1. Baskı b.). (M. Beyhan, Çev.) Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Kadıköylü, N. (2019). "XIX. Yüzyıl Boyunca Osmanlı İmparatorluğu-Küba İlişkileri". XIX. Yüzyıl Boyunca Osmanlı İmparatorluğu-Latin Amerika İlişkileri. Ankara: Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, s. 179-248.
- Karpat, K. (2003). Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri. (B. Tırnakçı, Çev.) Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kaya, E. (2023). Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye'nin Stratejik Özerklik Arayışı ve Latin Amerika. Y. Sarıkaya (Dü.) içinde, *Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Türk Dış Politikası ve Milli Güvenlik* (s. 347-373). Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV).
- Khalilov, E. (2014). Küba Devrimi ve Dönemin Türk Edebiyatında ve Basınında Yansımaları. (Yayın No: 368475). [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi].
- Kılıçoğlu, G., & Yılmaz, A. N. (2017). Latin Amerika'da Türkiye Etkisi: Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Açısından Bölgedeki Siyasi Projeksiyonlar. İ. Ermağan (Dü.) içinde, *Dünya Siyasetinde Latin Amerika* (s. 456-503). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kolomb, K. (2015). Seyir Defterleri. (S. Maden, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- LAMER. (2023). Yurtdışı Akademik Anlaşmalar. Mart 25, 2023 tarihinde <http://latinamerika.ankara.edu.tr/> adresinden alındı
- Milliyet Gazetesi. (1996). Castro Büyüdü. Şubat 29, 2024 tarihinde <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarih=1996.06.14> adresinden alındı
- Milliyet Gazetesi. (1982). Irak'ta Mahsur Kübalılara Transit Vizesi Verildi. Şubat 29, 2024 tarihinde <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarih=1982.06.12> adresinden alındı
- Navarro, J. C. (2015). Küba Tarihi Bir Halkın Biyografisi (3. Baskı b.). İstanbul: Yazılama Yayınevi.
- Önal, B. (2017). Dünden Bugüne Türkiye-Küba İlişkileri: Kesişen Yollar, Beklentiler, Öneriler. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), s. 165-186.
- Prada, P. (1995). Kuşatılmış Ada: Küba. (H. Sönmez, Çev.) Gelenek Yayınevi.
- Resmî Gazete. (2009). Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Küba Cumhuriyeti Hükûmeti Arasında Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat, Basın-Yayın, Gençlik ve Spor Hakkında İşbirliği Programı. Mart 25, 2023 tarihinde <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090706-1-1.pdf> adresinden alındı
- Reyes, Y. B. (2010). Osmanlı İmparatorluğu ile Küba Arasında Köprü Oluşturan Olaylar. (Yayın No: 265576). [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi].
- The World Factbook-Central America and the Caribbean. (2023a). Şubat 22, 2023 tarihinde <https://www.cia.gov/the-world-factbook/central-america-and-the-caribbean/> adresinden alındı
- The World Factbook-South America. (2023b). Şubat 22, 2023 tarihinde <https://www.cia.gov/the-world-factbook/south-america/> adresinden alındı
- The World Factbook-Explore All Countries-Cuba. (2023c). Şubat 22, 2023 tarihinde <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cuba/#environment> adresinden alındı
- TİKA. (2023a). Şubat 19, 2023 tarihinde <https://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=latin+amerika&page=1> adresinden alındı
- TİKA. (2023b). Mart 25, 2023 tarihinde <https://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=k%C3%BCba&page=2> adresinden alındı
- TMV. (2023). Şubat 19, 2023 tarihinde <https://turkiyemaarif.org/search/68-bGFOaW4gYW1lcmlrYQ==7> adresinden alındı
- TOBB. (2023). Şubat 19, 2023 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/AramaSonuclari.php?s5=0> adresinden alındı
- Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM). (2016). 3. Türk- Latin Amerika ve Karayipler Kongresi. Stratejik Vizyon Belgesi.
- TBMM. (2022). Latin Amerika ve Karayipler Parlamentosu (PARLATINO) Hakkında. Mart 6, 2023 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/parlatino-hakkinda> adresinden alındı

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2022a). Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan, Küba Devlet Başkanı Bermudez'e tarihi hediye. Mayıs 16, 2023 tarihinde <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogandan-kuba-devlet-baskani-bermudeze-tarihi-hediye> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2022b). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Küba Devlet Başkanı Bermudez ile ortak basın toplantısında konuştu. Mayıs 17, 2023 tarihinde <https://iletisim.gov.tr/turkce/Haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-kuba-devlet-baskani-bermudez-ile-ortak-basin-toplantisinda-konustu> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2015). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Küba Devlet Başkanlığı Sarayı'nda. Mayıs 14, 2023 tarihinde <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2782/cumhurbaskani-erdogan-kuba-devlet-baskanligi-sarayinda.html> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (1998). Hizmete Özel. Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi: <http://diad.mfa.gov.tr/diad/tarihce/1998-2.pdf> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2016a). No: 297, 26 Kasım 2016, Küba Eski Devlet Başkanı Fidel Castro'nun Vefatı Hk. Mayıs 15, 2023 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/no_-297_-26-kasim-2016_-kuba-eski-devlet-baskani-fidel-castro_nun-vefati-hk_.tr.mfa adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2016b). 2016 Yılı Başında Dış Politikamız. https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2016-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022a). Amerikan Devletleri Örgütü. Şubat 26, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/amerikan-devletleri-orgutu.tr.mfa> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı. (2022b). Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayiplere Yönelik Politikası ve Bölge Ülkeleri ile İlişkileri. Şubat 15, 2023 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022c). Sorularla Dış Politika. Mart 5, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/sorular.tr.mfa> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022d). Uluslararası Kuruluşlar ve İlişkilerimiz. Mart 5, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?23a3fc26-4f3b-47dd-943e-d8934cdad97e> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı. (2022e). Latin Amerika ve Karayipler. Şubat 15, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?316a294f-abd5-49ce-88e0-0c9a9cd7b27b> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022f). Türkiye-Haiti Siyasi İlişkileri. Şubat 18, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-haiti-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022g). Türkiye Cumhuriyeti Washington DC'deki Türk Büyükelçiliği. Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçiler. Mayıs 29, 2023 tarihinde <http://washington.emb.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022h). Türkiye-Küba Siyasi İlişkileri. Mayıs 14, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-kuba-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2023). Türkiye ile İlişkiler. Türkiye-Küba KEK Mekanizması:<http://havana.be.mfa.gov.tr/Content/assets/consulate/images/localCache/1/5be2c19f-e723-4e44-8b67-174c7bbfa0a0.docx> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2022). Ülke Profili. Mart 17, 2023 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/karayipler/kuba/genel-bilgiler> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2023a). Ülke Profili. Şubat 25, 2024 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/data/5ef34c8113b876a1ec56ae21/K%C3%BCBa%20%C3%9Cke%20Profili%202023.pdf> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2023b). İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Oluşturan Anlaşma ve Protokoller. Mart 17, 2023 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/karayipler/kuba/ikili-anlasmalar/iki-ulke-arasinda-ticaretin-altyapisini-olusturan-anlasma-ve-protokoller> adresinden alındı
- Uyanık, Ö. (2014). Latin Amerika'nın Devrimci Tarihi. (1. Baskı). Kaynak Yayınları.
- Yarar, A. (2013). Latin Amerika'da İspanyol Sömürgeciliği ve Simon Bolivar'ın Bağımsızlık Mücadelesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi*, 5(1), 391-403.
- YEE. (2018). Latin Amerika. Şubat 19, 2023 tarihinde <https://www.yee.org.tr/tr/search/node/latin%20amerika> adresinden alındı
- YEE. (2020). Gönüllü Elçiler Türkiye'yi Keşfetmeye Devam Ediyor. Mart 25, 2023 tarihinde <https://www.yee.org.tr/tr/haber/gonullu-elciler-turkiyeyi-kesfetmeye-devam-ediyor> adresinden alındı

Extended Abstract

Türkiye made its first contacts with Latin America and the Caribbean in general and Cuba in particular through migrations during the Ottoman period. These contacts pleased neither the Ottoman Empire nor Spain, which had influence in the region at the time. Some mutual attempts were made to control the migrations. However, for many years, the relations between the parties remained limited to these contacts due to reasons such as the geographical remoteness and the difference in foreign policy approaches. Diplomatic relations with Cuba began in 1947 when the island was accredited to the Mexican embassy. By 1952, political relations officially started between the parties, but no significant development was achieved. Before the start of relations with Türkiye, there was a revolution in Cuba and the island began to move away from the United States and closer to the Soviet Union. This rapprochement led to strained relations between the US and Cuba. Subsequently, the Bay of Pigs Landings, the Cuban Missile Crisis and the embargo imposed by the US pushed the island to focus on its internal affairs. For many years, the turmoil in Cuba's internal affairs, the ideological differences of the two countries, and the geographical distance between the two sides caused relations to remain stagnant. However, due to the existence of mutual willingness, a joint declaration was issued between the two countries in 1978 and it was stated that they would maintain friendly relations. Following this development, Türkiye opened its embassy in Cuba in 1979. However, despite these steps taken, relations did not reach the expected levels. In 1995, the high-level visit of then Turkish President Süleyman Demirel to Cuba was a turning point in the establishment of relations between the two countries. In 1996, Cuban President Fidel Castro came to Türkiye for the Habitat-II summit. It was not long after these visits that the 1998 Latin American and Caribbean Action Plan was prepared and adopted by the Turkish Ministry of Foreign Affairs. Subsequently, the 1998 Latin America and Caribbean Action Plan was updated in 2006 and re-adopted as the "2006 Action Plan". As a result of these steps taken in 1998-2006, Türkiye has added developing relations with Latin America and the Caribbean to its foreign policy priorities. In recent years, Ankara-Havana relations have continued to be developed and strengthened through high-level visits and bilateral agreements. Despite the geographical distance between the parties, Türkiye has been trying to strengthen relations with the island through moves such as support for the difficult situations in Cuba and participation in regional organizations. This study aims to provide a brief overview of Latin America and the Caribbean and Cuba in order to better understand the positive and negative factors created by the conditions of the region. At the same time, including the historical background of Türkiye's Latin American policy, mutual relations were examined in depth from the aftermath of the Action Plan until the Kahramanmaraş earthquake on February 6, 2023. In this context, the development of relations between the parties has been analyzed by focusing on political, economic and cultural steps.